

Ghidul de catalogare a monografiilor în ALEPH – o apariție necesară

Elena BONDOR

Résumé: Cet article présente quelques moments de l’informatisation de la Bibliothèque Centrale Universitaire „Mihai Eminescu” de Iasi. La deuxième partie de ce propos représente une exposition des idées principales de l’ouvrage ALEPH. **Ghid de utilizare a modului de catalogare pentru monografii.**

(Biblioteci universitare; programe integrate de bibliotecă; publicații biblioteconomice)

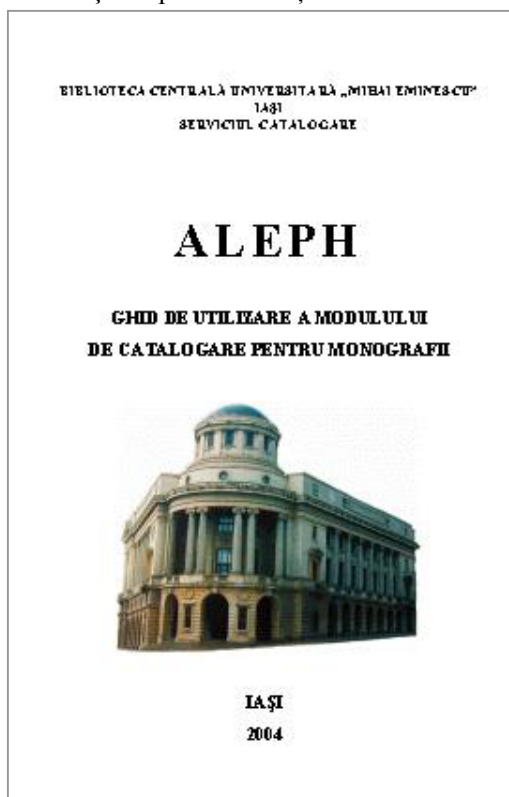
Preambul la apariția unui ghid de catalogare

Strategia Bibliotecii Centrale Universitare din Iași privind procesul de informatizare a condus, treptat, și la apariția unor publicații biblioteconomice în care sînt analizate operațiuni de prelucrare a documentelor în sistem automatizat. Este cazul **Ghidului de utilizare a modului de catalogare pentru monografii** în programul ALEPH (lucrare editată de instituție în 2004), care conține, între altele, viziunea proprie asupra unor chestiuni de interes general.

Iată, mai întîi, care sînt principalele momente ale informatizării bibliotecii universitare ieșene.

În anul 1986, la biblioteca Seminarului Matematic „Al. Myller”, filială a bibliotecii universitare ieșene, a fost dat în funcțiune primul sistem informatic de bibliotecă, rulat pe calculatorul din familia „mini” de la Centrul de Calcul al Universității „Al.I. Cuza”, accesibil, prin linie telefonică dedicată și prin modem, pe un terminal DAF, instalat în Seminar. Programul era conceput cu un meniu de funcții și informații, într-o interfață de tip text. În anul următor a fost pus la punct un al doilea sistem (construit sub dBASE II), care urma să ruleze pe un PC. Era menit să asigure construirea unei baze de date bibliografice (cu o structură redusă), urmărirea documentelor aflate în circulație și administrarea activității de schimb internațional. În 1988 sistemul a fost rescris în dBASE IV și transferat pe un PC Robotron.

O politică globală în direcția informatizării a fost adoptată de Biblioteca Centrală Universitară din Iași în noiembrie 1989 cînd, cu sprijinul Ministerului Învățămîntului, a fost organizat un curs de inițiere a bibliotecarilor în utilizarea calculatoarelor în bibliotecă. Doi ani mai tîrziu, BCU Iași a primit o rețea de calculatoare,

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – Elena Bondor: “Ghidul de catalogare a monografiilor”

donăție de la World Vision (prin proiecte comune realizate cu Universitatea de Medicină din Iași și cu Centrul de Calcul al Universității). Donația a fost obținută la concurență cu celelalte biblioteci universitare din țară. Cu sprijinul cercetătorilor de la Centrul de Calcul al Universității au fost organizate cursuri de pregătire cu bibliotecarii, iar sistemul de la Seminar a fost implementat, în varianta de „rețea”, în sediul central, pe rețeaua nou instalată.

Un alt moment important în istoria informatizării bibliotecii universitare ieșene este crearea, în anul 1992, a Departamentului de Informatizare. A fost dezvoltat sistemul informatic al bibliotecii în limitele rețelei și ale sistemului de gestiune de baze de date – dBASE IV. Sistemul integrat de bibliotecă VUBIS, achiziționat în 1993 printr-un program TEMPUS, a intrat în exploatare în anul 1994, în paralel cu mai vechiul sistem construit sub dBASE IV și cu diverse softuri (Papyrus, CDS/ISIS). VUBIS-ul a servit la constituirea bazei bibliografice „cărți”, dBASE-ul pentru construirea fișierelor din care se formatau și se listau fișe pe carton și registre de inventar, Papyrus-ul pentru tratarea analitică a publicațiilor periodice în cadrul Serviciului Bibliografic, iar CDS/ISIS a servit filialelor bibliotecii pentru crearea unor baze de date locale.

În sfârșit, sistemul integrat de bibliotecă ALEPH (*Automated Library Expandable Program*), un program modern, utilizat cu precădere de bibliotecile academice, a fost achiziționat de BCU Iași de la firma Ex-LH din Budapesta (subsidiară a firmei Ex-Libris, Israel), în 1998. Pînă la sfârșitul anului 1999 sistemul, în versiunea 505.14.2, a fost implementat, modul cu modul. Împrumutul informatizat al publicațiilor în sălile de lectură a fost realizat începînd cu anul 2001. Tot de atunci, catalogarea monografiilor desfășurată în cadrul serviciului specializat a fost dublată de catalogarea „sumară” în ALEPH a publicațiilor de către personalul bibliotecii de la Serviciul Relații cu publicul.

Sistemul integrat ALEPH cuprinde următoarele module, cărora le vom face, în continuare, o prezentare sumară:

1) modulul *OPAC – Web (Online Public Acces Catalog)*, prin care utilizatorii au acces la informațiile cuprinse în baza de date

(descrierile bibliografice, cotele publicațiilor, depozitul în care este stocat documentul (filialele sau unitatea centrală), numerele de inventar, situația privind circulația fiecărei publicații etc.); accesului la informații îi sînt deschise două moduri de abordare – simplu, prin accesarea opțiunilor *Browse* sau *Search* și combinat, uzînd de operatorii logici „și”, „sau” și „negația”; de asemenea, sistemul permite realizarea cu ușurință a bibliografiilor;

2) modulul *Aleph Catalog*, în cadrul căruia este realizată catalogarea documentelor, în conformitate cu formatul UNIMARC dezvoltat sub coordonarea IFLA și al cărui scop este facilitarea schimbului internațional de date bibliografice; zonelor ISBD le corespund, în noul sistem, cîmpurile și subcîmpurile, astfel încît normele ISBD sînt respectate în catalogarea informatizată în ALEPH.

O particularitate a activității desfășurate la BCU Iași este specializarea personalului pe mai multe domenii. Acest fapt este și o consecință a necesității realizării într-un timp cît mai scurt a catalogului informatizat. Se știe că într-o bibliotecă rolul cataloagelor a fost dintotdeauna unul de prim rang. Catalogarea monografiilor se efectuează, de aceea, atît în cadrul serviciului specializat (Catalogare), cît și în cadrul Serviciului de Relații cu publicul. Introducerea gestionării informatizate a împrumutului la domiciliu și în sălile de lectură a impus acest lucru, în condițiile în care, din întregul fond al bibliotecii, doar o parte se află înregistrată în format electronic. Or, o carte nu poate fi înregistrată ca împrumut, dacă datele ei nu figurează în baza de date bibliografice. Un alt exemplu pe care îl oferim este activitatea desfășurată în cadrul Departamentului Bibliografic. Pentru operațiunea de realizare a fișelor bibliografice pentru articole din publicații periodice (informațiile figurează, de asemenea, în catalogul on-line), personalul deține cunoștințe atît în privința catalogării, cît și a indexării pe subiecte (aceasta din urmă fiind – în principiu și cu referire la tratarea monografiilor – activitatea specifică Departamentului de Indexare).

3) modulul *Aleph Items* – pe lîngă date despre registrul inventar, RMF ș.a., reunește informații despre anumite caracteristici ale fiecărei publicații – codul de bare, cota, apartenența la depozitele din unitatea centrală sau la cele din filiale, tipul și *status*-ul (de ex.,

pentru împrumut la domiciliu, disponibile doar în sălile de lectură, donații, depozit legal etc.), numerele de inventar, prețurile ș. a.;

4) modulele *Aleph Acquisitions*, care acoperă activitățile specifice Departamentului de achiziții și *Aleph Administrations*, care asigură evidența informațiilor privitoare la întregul sistem integrat de bibliotecă; funcțiile acestui modul sînt regăsite și în modulele de achiziție și de circulație, acesta din urmă cuprinzînd date confidențiale ale utilizatorilor bibliotecii;

5) modulul *Aleph Circulation*, prin care se efectuează administrarea împrumuturilor la domiciliu și în sălile de lectură, a restituirilor, realizîndu-se astfel evidența informatizată a publicațiilor solicitate de beneficiari;

6) modulele *Aleph Serials* (înregistrarea publicațiilor seriale), *ILL (Inter Library Loan: Împrumut interbibliotecar)* și *Aleph Adm*, la care are acces doar personalul specializat al Departamentului de Informatizare.

Ghidul ALEPH de utilizare a modului catalogare pentru monografii

După cinci ani de la implementarea modulelor sistemului ALEPH, Biblioteca Centrală Universitară din Iași editează lucrarea **ALEPH. Ghid de utilizare a modului de catalogare pentru monografii** (coordonator Carmen Alexandrescu), realizată în cadrul Serviciului Catalogare, în colaborare cu Departamentul de Informatizare al bibliotecii.

Una din principalele surse ale **Ghidului** este *Manualul UNIMARC*, editat de Brian P. Holt, traducere de Mihaela Bora, Doina Banciu și Mihaela Paraschivescu, București, Biblioteca Națională a României, 1993. Structura Manualului este urmată de autoarele Carmen Alexandrescu, Olga Beșchea, Irina Branchi, Delia Bucos, Nicoleta Marinescu, Margareta Petrea în elaborarea primei părți – *Partea generală* (pp. 1-72). Sînt prezentate pe larg următoarele blocuri de cîmpuri ale UNIMARC: blocul 0 de identificare, blocul 1 al informațiilor codificate, blocul 2 al informațiilor descriptive, blocul 3 al notelor, blocul 4 al intrărilor de legătură, blocul 5 al titlurilor în relație, blocul 7 al responsabilităților intelectuale, blocul 8 al utilizării internaționale (mai puțin blocurile 6 – al analizei de subiect și 9 – al utilizării naționale). Numeroasele exemple oferite

(numere de sistem), doar anunțate în prima parte a lucrării, sînt reluate în partea a doua, *Anexă* (pp. 73-314), care cuprinde *template*¹-urile documentelor prelucrate în ALEPH.

Nu puține sînt cazurile dificile, adică publicațiile cu anumite particularități, care nu pot fi catalogate fără o analiză minuțioasă, menită să determine calea optimă de aplicare a regulilor de catalogare – ISBD (M) – impuse de IFLA. Amintim, în acest sens, cazul cărților legate într-o copertă unică, dar care cuprind mai multe opere cu autori diferiți, edituri diferite și ani de apariție diferiți. Dacă în catalogarea tradițională chestiunile erau relativ simple, adică se făcea cîte o fișă pentru fiecare operă conținută în legătura respectivă, catalogarea informatizată nu mai permite acest lucru, în cazul în care publicația are o cotă unică (cum altfel?) și un singur cod de bare. S-a convenit în cadrul departamentului să nu se efectueze descrieri separate.

Alte probleme au fost ridicate, de exemplu, în cazul cărților cu mai multe volume. Dacă există un titlu comun pentru toate volumele, „descrierea elementelor comune se va face la fișa principală” (cf. **Ghid...**, p. 25). Alta este situația cînd volumele au titluri diferite, iar pagina de titlu lipsește. De regulă, catalogatorul formulează un titlu comun, trecut pe fișa generală între paranteze drepte, iar pe fișele volumelor se scriau titlurile fiecărui volum în parte. Recomandarea specialiștilor de la Departamentul Catalogare este ca, în astfel de situații, „pe viitor să nu se mai folosească acest sistem, întrucît utilizatorul nu va putea depista un asemenea titlu. Vom înscrie la fișa generală titlul primului volum” (p. 27).

Sînt numeroase exemplele situațiilor speciale oferite în **Ghid...**, în privința cărora s-a ajuns la o rezolvare, caz cu caz, după îndelungi discuții și tatonări. Lucrarea editată la biblioteca universitară ieșeană poate fi de un real folos bibliotecarilor din tînăra generație, și nu numai.

¹ În rom., formate de introducere a datelor.

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – Elena Bondor: “Ghidul de catalogare a monografiilor”